

Алексін Гліб Олегович,
кандидат економічних наук,
старший викладач
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
КНЕУ імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЗАПОБІГАННІ БАНКРУТСТВУ CORPORATE GOVERNANCE INSTITUTE IN DETERRING BANKRUPTCY

Проблема банкрутства існує перманентно та загострюється в кризовий період – що спричинено або рухом додолу фази економічного циклу, або хронічним кризовим станом на мікро- або макро-рівні. За російської збройної агресії ці деструктивні процеси екзогенної та ендегенної природи тільки посилюються.

Однак, негативні наслідки від банкрутства можуть бути мінімізовані за рахунок злагодженої дії інститутів, зокрема, інституту корпоративного управління – як на рівні компанії, так і рівні держави та суспільства в цілому. Зокрема, в розрізі ключового завдання захисту створюваної вартості на рівні компанії в довготерміновому періоді.

Цими завданнями має опікуватися наглядова рада компанії та незалежні директори в її складі. Інститут наглядової ради за своєю сутністю покликаний до виконання двох ключових функцій: по-перше, контролю та моніторингу компанії в цілому та дій топ-менеджменту; по-друге, побудови стратегічного курсу компанії, його корегування та підтримки стратегічного фокусу [1].

Ці завдання наглядової ради щільно перекликаються з проблемою запобігання банкрутству та мінімізації його негативних наслідків. Навіть якщо підходити до завдань інституту наглядової ради з формалістичної точки зору – що є притаманним для сучасних реалій – то в статутних документах українських компаній чітко виділено завдання наглядової ради щодо контролю та моніторингу будь-яких значних контрактів, угод злиття та поглинання, списання боргів, залучення значних позик. Чи виконується це завдання навіть з формальної точки зору – питання риторичне на тлі низки гучних корпоративних скандалів, ліквідації банків, загрозливого стану активів і фінансового здоров'я низки стратегічних держпідприємств, що ми спостерігаємо за останнє десятиліття.

У відповідь на ці виклики законодавці напрацьовують корпус регуляцій, спрямований на моніторинг і контроль корпоративного сектору, зазвичай у відповідь на значні кризи та скандали. Зокрема, це *Securities Act* (1933) і *Sarbanes-Oxley Act* (2002) у США. До дій законодавців також долучаються заходи з саморегулювання з боку інфраструктури фондового ринку – в першу чергу біржових майданчиків, що вимагають від компаній, що мають у них лістинг, дотримуватися встановлених норм щодо формування та діяльності наглядових

рад (зокрема в аспекті незалежних директорів у їх складі). При цьому ці регуляції все ще носять радше директивний характер, що за бажання можна обійти за рахунок механічного виконання приписів – за формою, а не за суттю. Яскравим прикладом є техногенна катастрофа 2015 р. в Бразилії, спричинена бездіяльністю двох міжнародних компаній з доволі високою репутацією – бразильською *Vale* і австралійською *BHP Billiton*; тоді внаслідок прориву заплави було заподіяно шкоду 40 поселенням в двох регіонах країни [2]. Особливо цікавим є те, що *Vale* звітувалася з корпоративної соціальної відповідальності (CSR) згідно міжнародного стандарту *Global Reporting Initiative (GRI)* [3].

З вищезазначеного бачимо, що введення нових регуляцій зазвичай відбувається у відповідь на кризи на мікро- та макро-рівні – і є за своєю суттю реактивним. Натомість бракує проактивного підходу до накреслення курсу розвитку інституту корпоративного управління. Провідні дослідники в галузі корпоративного управління – як економісти, так і юристи за своїм фахом – пропонують рішення, що полягає в розбудові наглядової ради в ключі інституціоналізму.

За своєю сутністю інституціоналізм розширює погляд на економіку за рахунок фокусу на інститутах (тобто соціальних і правових нормах і правилах), що лежать в основі економічних процесів і формують поведінку індивідів [4]. В рамках інституційного підходу пояснення організаційної поведінки зводиться до норм і правил макро-середовища [5]. Відповідно соціальні контексти стимулюють компанії до певної суспільно прийнятної лінії поведінки [6]. З вищезазначеного можемо зробити висновок, що передумовою переходу до такого стану інституту наглядової ради, що ефективно запобігає корпоративному шахрайству, є розбудова в Україні цих умов макро-рівня – тобто правовладдя (*Rule of Law*) загалом та інституту репутації зокрема. Зазначимо, згідно С. Головатому «правовладдя» є більш точним перекладом на українську поняття «*Rule of Law*», що широкому загалу відоме як «верховенство права» [7].

В ключі розбудови в Україні правовладдя та інституту репутації виділимо низку практичних заходів сутнісної, а не формальної природи, сфокусованих на розбудову дієвої наглядової ради:

на макро-рівні:

- ріст обізнаності громадянського суспільства та його більш активне залучення до моніторингу корпоративного сектору;
- збалансоване висвітлення проблем корпоративного сектору в ЗМІ, особливо в галузевих і спеціалізованих виданнях;
- посилення саморегулювання інфраструктури фондового ринку та запровадження практики регулярних зустрічей в форматі «топ-менеджмент – аналітики рейтингових агенцій» з доступом громадськості;

на мікро-рівні:

- стимулювання до побудови організаційної культури нульової толерантності до корпоративного шахрайства;

- забезпечення повноти доступу членів наглядової ради до інформації для ефективного прийняття рішень;
- фокус на функціоналі наглядової ради як системи раннього попередження криз у компанії, посилення її антикризового функціоналу;
- посилення оцінки професійних і моральних якостей членів наглядових рад компаній – силами професійних асоціацій та/або інфраструктури фондового ринку, регуляторів;
- налаштування системи розкриття інформації та регулярного звітування щодо роботи наглядових рад компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berglöf E. What Do Firms Disclose and Why? Enforcing Corporate Governance and Transparency in Central and Eastern Europe. *Oxford Review of Economic Policy*. 2005. No. 21. P. 178–197.
2. Phillips D. Brazil's mining tragedy: was it a preventable disaster? [Електронний ресурс]. *The Guardian*. 2015. Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2015/nov/25/brazils-mining-tragedy-dam-preventable-disaster-samarco-vale-bhp-billiton>.
3. Vale Sustainability Report 2015 [Електронний ресурс]. *Vale*. 2015. Режим доступу до ресурсу: <http://www.vale.com/EN/aboutvale/sustainability/links/LinksDownloadsDocuments/2015-Sustainability-report.pdf>.
4. Rutherford M. Institutional Economics: Then and Now. *Journal of Economic Perspectives*. 2001. No. 15(3), P. 173–194.
5. Schneiberg M., Clemens E. The Typical Tools for the Job: Research Strategies in Institutional Analysis. *Sociological Theory*. 2006. No. 24(3). P. 195–227.
6. Suddaby R. Can Institutional Theory Be Critical? *Journal of Management Inquiry*. 2015. No. 24(1). P. 93–95.
7. Головатий С. Мірило правовладдя. Коментар. Глосарій. Rule of Law Checklist. Київ: ВАІТЕ, 2017. 163 с.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року. – Справа № 1-33/2004.